

Ole hyvä -direktiivikonstruktion käyttö poliisivetoisessa kiinniottotilanteessa

- Samu Pehkonen, Tampereen yliopisto
- Antti Kannisto, Oulun yliopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu

Kirjoittajien yhteystiedot:

Samu Pehkonen, samu.pehkonen@tuni.fi

Antti Kannisto, antti.kannisto@oulu.fi

Kun kiinniottotilanteessa poliisi esittää kohdehenkilölle toimintaehdotuksen nousta poliisiauton kuljetustilaan, ehdotukset ovat pääosin imperatiivimuotoisia. Toisinaan niihin yhdistyy kuitenkin kohteliaisuusilmaisu *ole hyvä*. Tarkastelemme näitä prototyypin direktiivin (IMP) ja kohteliaisuusilmaisuuden *ole hyvä* (OH) yhteenliittymiä OH-direktiivikonstruktiiona keskittyen niiden muotoon ja käyttöön järjestyksenpitopuheessa. Konstruktiio voi saada jonkin kolmesta muotorakenteesta: ensimmäisessä imperatiivilauseetta seuraa kohteliaisuusilmaisu (IMP+OH), toisessa lauseiden järjestys on päinvastainen (OH+IMP) ja kolmannessa ne on lisäksi yhdistetty rinnastuskonjunktilla *ja* (OH+ja+IMP). Esitämme, että OH-direktiivikonstruktiot projisoivat poliisivetoisen projektin odotuksenmukaista etenemistä. Kun poliisi olettaa kohdehenkilön nousevan autoon ongelmattomasti, OH-direktiivikonstruktiio toimii direktiiville tyypillisesti etujäsenenä, jota seuraa kohdehenkilön välitön direktiivimukainen toiminta. Kun kohdehenkilö puolestaan kyseenalaistaa poliisivetoisen toimintalinjan, konstruktiio esiintyy reaktiona kohdehenkilön viivyttelyyn. Erityisesti muotorakenne OH+ja+IMP näyttäytyy keinona ylläpitää poliisivetoista toimintalinjaa kohdehenkilön autonomiaa uhkaamatta. Tulokset tuovat uutta tietoa poliisin puheesta sekä vahvistavat käsitystä siitä, että kielen rakenteet eivät itsessään ole kohteliaita tai epäkohteliaita. Aineisto on kerätty *Poliisit*-tv-ohjelman kymmeneltä ensimmäiseltä tuotantokaudelta. Tarkastelun teoreettisen ytimen muodostaa vuorovaikutuslingvistiikka, ja menetelmät nojaavat keskustelunanalyysiin sekä multimodaaliseen vuorovaikutuksen analyysiin.

Avainsanat: direktiivi, järjestyspoliisi, kohteliaisuus, konstruktiio, vuorovaikutus

1 JOHDANTO

Poliisin keskeisenä tehtävänä on ylläpitää yhteiskuntarauhaa ensisijaisesti neuvolla, kehotuksella ja käskyllä – siis puheella. Poliisin on toimittava myös ”asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen” (poliisilaki 872/2011, 1 luku 6 §). Vaikka laissa ei mainita spesifisti kohteliaisuutta, korostetaan ystävällisyyttä ja provosoitumattomuutta tärkeinä keinoina selvittää niin rutiiniluonteisista kuin haastavistakin tilanteista poliisin työssä (Hyyti, 2021, s. 174).

Toisinaan poliisitehtävän suorittaminen edellyttää puuttumista henkilön itsemääräämisoikeuteen. Poliisilla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka ei kykene pitämään itsestään huolta tai joka aiheuttaa häiriötä tai vaaraa (poliisilaki 872/2011, 2 luku 2 §). Kiinniotto on korostuneen poliisivetoinen sekvenssi eli toimintajakso, jossa korostuu institutionaalisen vuorovaikutuksen deonttinen epäsymmetria (ks. Stevanovic, 2023, s. 28). Kun poliisi ohjeistaa, miten henkilön tulee toimia, tämän oikeudet korvautuvat velvollisuuksilla: toimenpiteen kohteena olevalta odotetaan direktiivinmukaista toimintaa, jonka loppuun viemisessä poliisi voi tarvittaessa turvautua pakkokeinoihin.

Erytisen herkkä on kiinnioton viimeinen vaihe, jossa poliisi esittää kohdehenkilölle direktiivin eli toimintaehdotuksen nousta poliisiauton kyytiin. Vaikka myöntymistä eli direktiivinmukaista toimintaa pidetään tavallisesti odotuksenmukaisena, autoon nouseminen rajaa oleellisesti kohdehenkilön mahdollisuuden vaikuttaa tilanteen etenemiseen ja sulkee samalla meneillään olevaa toimintajaksoa laajemman kiinniottoprojektin. Aineistostamme erottuu juuri autoon nousemiseen ohjeistavia poliisin vuoroja, joissa imperatiivilauseeseen (IMP), kuten *mene autoon*, yhdistyy ritualisoituneena kohteliaisuusilmauksena pidetty *ole hyvä* (OH).

Kutsumme näitä kahden vakiintuneen rakenteellisen muodon yhteenliittymiä OH-direktiivikonstruktioiksi. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- 1) Millaisia muotorakenteita OH-direktiivikonstruktioilla on?
- 2) Miten kohdehenkilön toiminta vaikuttaa OH-direktiivikonstruktion sekventiaaliseen asemaan ja siten konstruktion tulkintakehyksiin?
- 3) Millaisia multimodaalisia vuorovaikutuksen erityispiirteitä OH-direktiivikonstruktion käyttöön liittyy?

Olemme kiinnostuneita siitä, miten poliisi rakentaa OH-direktiivikonstruktioilla institutionaalista rooliaan vuorovaikutuksessa. Tarkastelemme soveltuvin osin muotorakenteiden käyttöön liittyviä erityispiirteitä, kuten sijaintia vuorottelujäsennyksessä, osallistujien kehollista toimintaa, äänen prosodiaa ja vuoronmuotoiluun liittyviä sanavalintoja. Tarkastelumme teoreettisen ytimen muodostaa vuorovaikutuslingvistiikka (Couper-Kuhlen & Selting, 2001), ja menetelmänä nojaamme keskusteluanalyysiin sekä multimodaaliseen vuorovaikutuksen analyysiin (Haddington & Kääntä, 2011; Harjunpää ym., 2020; Stevanovic & Lindholm, 2017).

Poliisialan tutkimuksessa korostetaan poliisin velvollisuutta hoitaa työtehtävät vähimmällä haitalla, mielellään siis puheella (Giles ym., 2007; Nieminen, 2021). Aiheen yhteiskunnallisesta merkityksestä huolimatta näissä tutkimuksissa ei ole tarkasteltu aitoja puhetilanteita eikä siten tavoitettu vähimmän haitan periaatteen rakentamista vuorovaikutuksessa. Pyrimme korjaamaan tätä puutetta samalla, kun tutkimuksemme lisää ymmärrystä direktiivien muotoilusta valta-asealtaan epäsymmetrisissä institutionaalisissa kohtaamisissa, joissa direktiiveillä puututaan kohdehenkilön itsemääräämisoikeuteen.

2 OLE HYVÄ -DIREKTIIVIKONSTRUKTIO: VELVOITTAUUTTA JA KOHTELIAISUUTTA

Tarkastelussamme institutionaalisten vuorovaikutustilanteiden direktiivitutkimus sivuaa konstruktiokieliopin näkökulmaa, mutta vaikka käytämme konstruktion käsitettä, tutkimus kuuluu vuorovaikutuslingvistiikan alaan (konstruktiokieliopin soveltamisesta vuorovaikutuslingvistiikassa, esim. Niemi, 2013). Esittelemme ensin imperatiivilauseen ja *ole hyvä* -fraasin käyttöä sekä niiden yhteenliittymää.

Imperatiivilause on direktiivin prototyyppinen ilmaisutapa (esim. Lauranto, 2014, s. 31; Sorjonen ym., 2017). Aiemmat tutkimukset direktiiveistä ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa ovat osoittaneet imperatiivilauseen liittyvän ensinnäkin tilanteisiin, joissa osallistujalla ei lähtökohdaisesti ole estettä toteuttaa pyydettyä toimintaa (Pehkonen, 2021; myös Rouhikoski, 2021, s. 66): lääkärin vastaanotolla potilaan tutkimista helpotaviin toimintaehdotuksiin, kuten *sanokaas aa* (Sorjonen, 2001) ja Kansaneläkelaitoksen virkai-

lijoiden henkilötunnuspyyntöihin, kuten *sanoppa tuo henkilötunnus* (Lappalainen, 2008). Toiseksi imperatiividirektiivillä puhujan oikeutus (engl. *entitlement*) esitetään varmana (Craven & Potter, 2010, s. 423). Kela- ja lääkäriasointitilanteissa varmuutta korostaa se, että asiakas on useimmiten hakeutunut tilanteisiin oma-aloitteisesti ja asiantuntijan tekemät toimintaehdotukset tähtäävät asiakkaan saamaan hyötyyn.

Toimintaehdotuksia onkin jaoteltu muun muassa tarjouksiin, pyyntöihin ja käskyihin (VISK § 1645) riippuen juuri siitä, kuka tai ketkä hyötyvät direktiivin toteuttamisesta (Clayman & Heritage, 2014). Esimerkkilausuma *ole hyvä käy pöytäan* voidaan tulkita tarjoukseksi silloin, kun toimintaehdotuksen hyväksyminen hyödyttää sekä sen esittäjää että vastaanottajaa. Vaikka tarjouksesta voi myös kieltäytyä, osallistujat orientoituvat tarjouksen hyväksymiseen preferoituna responsina. Myös poliisin esittämä *ole hyvä mene autoon* voi olla samanlainen molempien osapuolten tarkoitusperiä palveleva tarjous silloin, kun kohdehenkilö on kylmissään ja yösijaa vailla. Voidaankin ajatella, että institutionaalisen osallistumiskehikon lisäksi poliisin tekemän toimintaehdotuksen vuorovaikutusfunktiota määrittää kohdehenkilön mahdollisuus osallistua toimintalinjasta päättämiseen.

Poliisin toimintaehdotukset perustuvat viime kädessä poliisin tekemään arvioon, joten niihin odotetaan reagoitavan välittömästi silloinkin, kun kohdehenkilö ei itse koe hyötyvänsä niiden toteuttamisesta. Lisäksi poliisilla on Kelan virkailijoita ja lääkäreitä suurempaa välitöntä toimeenpanovaltaa: jos asiakas jättää ohjeistuksesta huolimatta lomakkeen täyttämättä tai potilas yskäisemättä, keinot pakottaa direktiivimukaiseen toimintaan ovat rajatut. Poliisin kansalaiselle kohdistamia direktiivejä tutkittaessa huomio on kohdistunut erityisesti auktoriteettiaseman pehmentämiseen ja kohdehenkilön oman niin sanotun deonttisen autonomian (Frick & Palola, 2022) säilyttämiseen (Pehkonen, 2021). Amerikkalaisessa kontekstissa poliisityötä tutkinut Shon (2005) esittää, että vaikka poliisityöhön kuuluu sisäänrakennettuna kohdehenkilön toimintaa pakottava valta-asema, sitä ilmennetään harvoin suoraan. Pikemminkin kyse on tilanteisesti etenevästä neuvottelusta kansalaisen deonttisen autonomian ja poliisin auktoriteettiaseman välillä, mikä näkyy vuorovaikutuksen sekventiaalisessa

jäsennyksessä (Kidwell, 2018). Poliisi tarjoaa kohdehenkilöille mahdollisuuden asemoitua institutionaaliseen osallistumiskehikkoon autonomisena toimijana voimankäytön kohteena olemisen sijaan erilaisia solidaarisuus- ja kohteliaisuusstrategioita hyödyntämällä (Kidwell, 2021).

Iso suomen kielioppi esittää, että *ole hyvä* on kohteliaisuusfraasi, joka voi esiintyä sekä yksin että erityyppisten rinnastusten etulauseena, esimerkiksi *olkaa hyvä ja istukaa* (VISK § 1647). Itsenäisenä vakiintuneena lausumana se esiintyy yhdessä toisen kohteliaisuusilmauksen, *kiitos*, kanssa vierusparin etujäsenenä esimerkiksi esinettä ojennettaessa (*ole hyvä – kiitos*) tai jälkijäsenenä responsina kiitokseen (*kiitos – ole hyvä*) (Koivisto, 2009) mutta myös pyyntöön saada tehdä jotain (*Saanko lainata kynääsi? – Ole hyvä!*) (Markkanen, 1985, s. 92). Direktiivisessä tehtävässä *ole hyvä* -ilmaisun adjektiivi voidaan korvata adjektiiveilla *kiltti* tai *ystävällinen*, mutta Markkanen (1985, s. 91) esittää lausuman merkityksen muuttuvan tällöin kehottavasta suostuttelevaksi. Vastaavasti äänensävykin on merkitsevä: Markkanen (s. 94) mukaan vaatimaan äänensävyyn lausutun direktiivin osana *ole hyvä* ei pehmentäisi vaan pikemminkin korostaisi direktiivin vaativuutta (esim. *olkaa hyvä ja pitäkää suunne kiinni!*). Juuri lausuman pragmaattiset merkitykset ja tehtävät ovat kiinnostaneet kielentutkijoita (esim. Peterson & Vaattovaara, 2014; ks. myös saksan 'bitte', Zimmermann, 2009; venäjän 'пожалуйста', Bolden, 2017; englannin 'please', Chalfoun ym., 2024).

Kielen kohteliaisuustutkimuksen niin kutsutussa toisessa aallossa tutkijat ovat lähteneet siitä, että kielen rakenteet eivät ole itsessään kohteliaita tai epäkohteliaita, vaan tietyn rakenteen tulkinta kohteliaaksi voi tapahtua vain kontekstissaan (Isosävi, 2023; Watts, 2003). Suomen kielessä kohteliaisuutta ilmennetään muutenkin kuin leksikaalisin kohteliaisuusilmauksin, direktiiveissä tyypillisesti konditionaalimuotoisella kysymyslauseella (Peterson & Vaattovaara, 2014; VISK § 1659). Poliisi voisi siis pyytää henkilöä nousemaan autoon lausumalla *nousisitko autoon*, mutta vajaat 500 direktiivistä vuoroa sisältävässä aineistossamme on vain yksi *pääsisitkö*-muotoinen direktiivi, kun taas OH-direktiivikonstruktion käyttö on yleisempi (noin viisi prosenttia tapauksista).

Konstruktiona pidetään yleensä muodon ja merkityksen yhteenliittymää, jonka merkitys ei

TAULUKKO 1

Aineiston tapaukset luokiteltuna muotorakenteen ja käyttökontekstin mukaan.

MUOTORAKENNE	IMP+OH		OH+IMP		OH+ja+IMP	
Esimerkkilause	<i>mene autoon ole hyvä</i>		<i>ole hyvä mene autoon</i>		<i>ole hyvä ja mene autoon</i>	
Suhde poliisivetoiseen projektiin	Yhteistyö	Konflikti	Yhteistyö	Konflikti	Yhteistyö	Konflikti
Lukumäärä	3	5	2	7	2	5
Yhteensä	8		9		7	

ole suoraan ennustettavissa eroteltavissa olevien osien perusteella mutta jonka vakiintuneisuus mahdollistaa sen tunnistamisen käyttökontekstissaan (esim. Goldberg, 2006, s. 5). Merkityksen ennustettavuuden haastetta kuvaa myönteiseen imperatiivilauseeseen (IMP) kytkeytyvä *kin*-liitepartikkeli: myönteisyydestään huolimatta kielenkäyttäjä kykenee tulkitsemaan lauseen *uskallakin mennä sinne* uhkaavan sävyn, joten Mäntylä (2020; 2023) nimittää tällaista yhteenliittymää uhkauskonstruktioksi. Toisenlaista yhteenliittymää, *pudotahan nyt se lapsi*, Forsberg (2019) nimittää paheksuntaimperatiiviksi. Niemi (2013) puhuu VOI OLLA -rakenteesta ja sen muotovaihtelusta vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta ja pitää muotoja *voi olla*, *se voi olla*, *voi se olla* sekä *voihan se olla* eri konstruktioiden toteutumina.

Poliisin kielellisessä toiminnassa OH ja IMP muodostavat siis yhteenliittymän, OH-direktiivikonstruktion, jonka merkitys voi olla muuta kuin kohteliaisuuden ilmaus tai rutiininomainen toimintaehdotus mutta jonka vuorovaikutusfunktio kiinniottotilanteessa on tunnistettavissa ohjailevaksi. Esittelemme seuraavaksi artikkelin aineiston.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Artikkelin aineistona on yhteensä 26 poliisin kohdehenkilölle kohdistamaa imperatiivimuotoista direktiivivuoroa, joissa esiintyy *ole hyvä* (n=22) tai

siihen verrattava *ole X* -muotoinen (n=4) ilmaisu. Vuorot ovat osa *Poliisit*-tv-ohjelmasta (2009–2019) kerättyä laajempaa direktiivisten vuorojen kokoelmaa (n. 1 700 vuoroa).¹ Kahta tapausta lukuun ottamatta kaikki OH-vuorot liittyvät ohjeistukseen nousta autoon. OH-vuorot jakautuvat syntaktisen rakenteen mukaan kolmeen muotorakenteeseen riippuen siitä, onko IMP vai OH lausuman etu- vai jälkilauseena. Kolmannessa muotorakenteessa OH ja IMP on lisäksi yhdistetty ja-rinastuskonjunktioilla. Taulukko 1 havainnollistaa aineistokokoelman rakennetta ja lukumääräistä jakautumista (joskin IMP+OH-tapauksiin sisältyvät neljä *ole kiltti/ystävällinen* -muotoilua jätimme lopulta analyysin ulkopuolelle samoin kuin yhden OH+IMP+OX-muotoisen vuoron).

Tapausten jakautumista voi pitää sikäli yllättävänä, että sekä *Iso suomen kielipolin* esimerkkilauseet (VISK § 1092; § 1647) että kyselytutkimuksessa kuvitteellisiin järjestyksenpitotehtäviin poliisien muotoilemat direktiivilauseet (Kannisto, 2019) noudattavat vain OH+ja+IMP-muotorakennetta. Toiseksi taulukko osoittaa, että kaikkia muotorakenteita käytetään sekä yhteistyössä etenevissä että ongelmallisuutta ilmentävissä tilanteissa, joten muotorakenne ei selitä konstruktion merkitystä. Tutkimuksen alustavaa rakennelähtöistä asetelmaa oli näin tarve tarkentaa keskusteluanalyttisen otteen myötä kielellisen rakenteen ja toiminnan välisen suhteen tarkasteluksi.

¹ Kyseessä on Aito Median Jim-kanavalle poliisihallituksen valvonnassa tuottama dokumentaarinen tv-ohjelma, jossa seurataan poliisipartioiden työtä eri puolilla Suomea. Kirjoittajista Pehkosen litteroimaan ja tallentamaan kokoelmaan sisältyy pääosin yleisen järjestyksen ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä (esim. päihtynyt henkilö, rattijuopumusepäily, pahoinpitely), joissa poliisi ei turvaudu voimakeinojen käyttöön. Vuorojen direktiivisiä rakenteita on esitelty tarkemmin julkaisussa Pehkonen (2021), jossa keskitytään päihtyneiden kohdehenkilöiden avustamiseen. Tätä artikkelia varten aineistosta käytiin läpi kaikki autoon nousuun liittyvät direktiivit (484 vuoroa, joista 78 % imperatiivimuotoisia) riippumatta siitä, onko kiinniotto rikosperusteinen. Suurimmassa osassa tapauksissa OH-konstruktiolla ohjataan henkilöä, joka on (mahdollisen humalatilän lisäksi) syyllistynyt rangaistavaan tekoon.

Keskustelunalyysi korostaa vuorojen liittymistä toimintajaksoksi, jolloin myös kohdevuoroja edeltävien ja niitä seuraavien vuorojen tarkastelu on tarpeellista. Keskeistä on erityisesti se, esiintyykö kohdevuoro sekvenssissä etu- vai jälkijäsenenä (ks. Raevaara, 1997). Näin olemme päässeet kiinni toimintoihin, joita puhujat lausumillaan suorittavat, sekä näiden toimintojen vastaanottoon ja tulkintaan. Koska tv-tuotannossa aineistoa on käsitelty esimerkiksi leikkaamalla, kohdehenkilön kasvoja sumentamalla tai ääntä muuttamalla, kohdevuoron tarkkaa sijaintia laajemmassa toimintajaksossa ei aina ole ollut mahdollista selvittää. Seuraavan vuoron todistusmenetelmä (Sacks ym., 1974, s. 728–729) ei siis ole aukoton. Toisaalta olemme nojanneet etnografiseen tietoomme vastaavista tilanteista, joita olemme todistaneet toistuvasti esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa järjestettävissä simulaatioharjoituksissa. Voimme siis päätellä, millaisiin projekteihin toimintajaksot liittyvät ja mitä tyypillisesti tapahtuu ennen tarkastelemiamme katkelmia ja että poliisiauton kuljetustilan oven sulkeminen päättää kiinniottotilanteen. Palaamme aineistomme rajoitteisiin artikkelin loppuksi.

Toimintojen rajoja voidaan merkitä sana- ja lausumatasolla myös prosodisesti (Couper-Kuhlen, 2001; Koivisto, 2009, s. 189), joten keskustelunalyysin lisäksi nojaamme prosodiseen analyysiin (esim. Ogden, 2006; Walker, 2012). Kohdevuorojen prosodisia piirteitä olemme arvioineet pääosin auditiivisesti mutta myös akustisesti (Praat), ja tulkinneet niitä osana kohdevuoroja ympäröivää välitöntä kontekstia. Aineistoesimerkkien esittämisessä seuraamme puheen osalta Jeffersonin (2004) ja kehollisen toiminnan osalta Mondadan (2016) litterointimerkintöjä ja -tapaa.

4 POLIISIVETOISEN TOIMINTALINJAN SEURAAMINEN: YHTEISTOIMINTAA JA KONFLIKTEJA

Kiinniottosekvenssi on korostuneen poliisiveitoimen toimintajakso, jota on saattanut edeltää kohdehenkilön puhuttaminen, autolle siirtäminen ja poliisin suorittama turvallisuustarkastus. Nämä edeltävät vaiheet valmistelevat kiinniottoa mutta eivät suoraan eksplikoivat projektin lopputulosta eli kohdehenkilön sulkemista poliisiauton kuljetustilaan. Osallistujien projektit eivät siis

välttämättä ole selviä kaikille osallistujille, vaan ne täsmentyvät, tulevat näkyviksi ja hyväksytään tai hylätään vuorovaikutuksessa. Keskustelunalyysissä termejä samanlinjaisuus ja erilinjaisuus käytetään kuvaamaan toimintojen rakenteellista symmetriaa usein vuoronmuotolon tasolla (Mikkola, 2014; Stivers, 2008). Samanlinjainen vuoro edistää meneillään olevaa toimintaa, hyväksyy edelliseen toimintoon liittyvät ehdot, velvoitteet ja otaksumat sekä vastaa lisäksi vuoronmuotolussaan preferenssirakennetta. Erilinjaisuutta on puolestaan kuvattu edellisen vastakohtaksi. Käytämme termejä vuoronmuotolua laajemmassa yhteydessä kuvaamaan toimijoiden suhtautumista poliisivetoiseen projektiin, jolla viittaamme puhujien yksittäisiä vuoroja ja toimintajaksoja laajempaan pyrkimykseen saavuttaa vuorovaikutuksessa jokin päämäärä (ks. Schegloff, 2007, s. 244). Kun kohdehenkilö seuraa poliisivetoista toimintalinjaa ja nousee toimintaehdotusta seuraten autoon, kutsumme tällaista osallistujien yhteistoimintaa samanlinjaiseksi. Äärimmilleen vietyä poliisin avaama auton ovi on tulkittavissa toimintaehdotukseksi, johon kohdehenkilö vastaa nousemalla autoon.

Toisinaan kohdehenkilö saattaa kuitenkin kiinnioton sijaan ehdottaa toimenpiteeksi esimerkiksi paikan päällä kirjoitettavaa sakkoa tai vaatia mukaansa auton kuljetustilaan poliisin talteenottamia henkilökohtaisia tavaroitaan. Tällöin tulkitsemme kohdehenkilön responsin ilmentävän paitsi erimielisyyttä myös erilinjaisuutta suhteessa poliisin toimintaehdotukseen. Kun poliisin toimintaehdotus ohitetaan, meneillään oleva toiminta viivästyy ja poliisi joutuu palamaan ehdotukseensa, minkä seurauksena direktiivit ketjuuntuvat siten, että toistettuihin vuoroihin sisältyy velvoittavuutta korostavia (engl. *upgrading*) piirteitä (Craven & Potter, 2010). Koska aiempi tutkimus ehdottaa, että *ole hyvä* voi toimia sekä tarjouksena että direktiivin velvoittavuuden korostajana, analyysimme pohjautuu tähän jaotteluun. Alaluvussa 4.1 analysoimme tilanteita, joissa kohdehenkilön ja poliisin toiminta kiinnioton aiemmissa vaiheissa on sujunut yhteistyössä ja joissa poliisi suuntautuu myös autoon nousemisen sujuvan ongelmattomasti. Alaluku 4.2 käsittelee tapauksia, joissa OH-direktiivikonstruktion käyttö näyttäisi liittyvän poliisin odotukseen siitä, että kohdehenkilö ei välttämättä suhtaudu myötämielisesti ohjeis-

tukseen nousta autoon. Etenemme esimerkkien käsittelyssä muotorakenne kerrallaan.

4.1 OH-direktiivikonstruktio yhteistyön ilmentäjänä

Kun poliisi ottaa kiinni henkilön, joka ei kykene huolehtimaan itsestään, poliisin toimenpide-ehdotukseen asennoitumiseen vaikuttaa oleellisesti se, onnistuuko poliisi perustelemaan kiinnioton tarpeellisuuden kohdehenkilölle. OH-direktiivikonstruktioita käytetään tilanteissa, joissa osallistujat ovat jo kiinnioton aiemmissa vaiheissa saavuttaneet yhteisymmärryksen poliisivetoisen toimintalinjan seuraamisen hyödyllisyydestä. Sillä, mitä muotorakennetta käytetään, ei analyysimme perusteella ole ratkaisevaa merkitystä, kun taas prosodia ja kohdevuoron paikka osana laajempaa direktiivisekvenssiä selittää konstruktion tulkintaa. Käymme läpi jokaisen muotorakenteen käyttöä yhden esimerkin avulla.

Esimerkissä 1 poliisipartio (P1 ja P2) on havainnut ilta-aikaan kaupungille sammuneen kohdehenkilön (KH). Herättäminen on edennyt hitaasti, ja vaikka KH alkaa tuottaa sanallisia responsseja poliisin vuoroihin, hänen kykynsä huolehtia itsestään huolestuttaa poliisia. Katkelman alkaessa KH on talutettu poliisiauton taakse.

Rivin 2 partikkeliketju *noni* ilmaisee aiemman tarkastustoiminnan päättymistä, kun taas rivin 3 *sit mee tohon poliisiauton kyytiin* eksplikoi siirtymää seuraavaan vaiheeseen. Vuorot toisin sanoen sanoittavat siirtymää osallistujien kehollisessa toiminnassa aiemmasta paikallaan tapahtuvasta liikettä edellyttävään toimintaan, autoon nousemiseen. P1 alkaa avata kuljetustilan oikeanpuoleista ovea välittömästi P2:n *noni*-vuoron jälkeen. Vaikka rivin 3 vuoro (ja sen kanssa P1:n päällekkäispuhunnassa tuottama rivin 4 mahdollisesti samansisältöinen vuoro) on muotoiltu yksiselitteisesti direktiiviseksi (imperatiivi *mee*), sillä on

(1) S1E11_13

```
01      (0.6)
      p1  >>seisoo KH:n vasemmalla puolella
      kh  >>seisoo p2:n tukemana
02  P2:  noni+.
      p1  +avaa oik. takaoven-->
03  P2:  [sit $mee tohon poliisiauton kyytiin. otetaan+ noi sun tavarat],
      $taluttaa KH:ta lähemmäs autoa-->
      p1  ---+
04  P1:  [(sinne - - - - ) ]
05      hankitaan sulle lämmin (paikka).
06  KH:  jo[o.]
07  P2:  [ta]va[rat vielä ].
08  P1:  [tos o penk]ki ni nouse siihe ole hy°vä°.
09      (0.6)
10  KH:  joo.%
      %ponnistaa sisään autoon-->>
11  P1:  +$#no::in# °hyvä°.
      +saattaa toisella kädellä KH:n autoon nousua-->>
      p2  $tukee KH:n autoon nousua-->
12      (2.7)§
      p2  -->$poistuu hakemaan KH:n tavaroita-->>
```

lähinnä valmistava funktio, sillä KH:n nouseminen välittömästi autoon ei käytännössä ole vielä mahdollista. KH osoittaa yhteistyötä myöntymällä direktiivinmukaiseen toimintaan sekä sanallisesti (r. 06 *joo*) että kehollisesti (seuraamalla poliisiin liikettä, ei kuvattu litteraatissa).

Rivillä 8 P1 lausuu IMP+OH-muotoisen kohdevuoron *nouse siihe ole hyvä* verkkaisella ja pehmeällä äänellä ilman käseväää sävyä. Vuoro sisältää myös tarkentavan lauseen *tos on penkki ni*, jonka avulla poliisi jäsentää sekä toiminnan tavoitteen – henkilö *istumassa* poliisiauton kuljetustilassa (ei vain auton sisällä, kuten monissa muissa tapauksissa) – että siihen pääsemisen edellytyksen, autoon nousemisen. KH osoittaa toistamiseen yhteistyötä (r. 10). Partion molemmat poliisit osallistuvat kehollisella toiminnallaan tukemaan KH:n nousemista autoon (r. 11). Tällaiseen paimentavaan kehollisen hallinnan tekniikkaan (ks. Cekaite, 2010; Routarinne ym., 2023, s. 165–166) sisältyy siis samanaikaisesti kohdehenkilön autonomiaa tukeva että direktiivinmukaisen toiminnan toteutumista valvova ulottuvuus. Sekvenssi sulkeutuu poliisin kohdehenkilön toimintaa myötätuntoisesti ja myönteisesti arvioivalla prosodisesti merkityllä vuorolla *#no::in# °hyvä°* (r. 11), jossa venytetty nariseva ääni säestää nousemisesta aiheutuvaa fyysistä räsitusta (Keevallik ym., 2023) ja vuoronpäättävä hiljaa lausuttu *hyvä* odotuksenmukaista lopputulosta.

Esimerkissä 2 poliisi poistaa puistoalueelta päihtyneen kohdehenkilön. Katkelma on videon leikkauksen seurauksena kaksiosainen: ensin partio saattaa henkilön poliisiautolle (r. 01–05), ja leikkauksen jälkeen kohdehenkilö on nousemassa poliisiauton kyytiin (r. 06–07).

Poliisi perustelee kiinniottoa kohdehenkilön humalatilalla, jolloin esimerkin 1 tavoin poliisin toimenpiteet esitetään kohdehenkilön omaksi parhaaksi. P1:n vuorojen rakenneyksiköt *mennään* (r. 01), *hetkeksi aikaa* (r. 02), *mietitään* (r. 03) ja *jatkotoimenpiteitä* (r. 03) implikoivat kuitenkin myös epävarmuutta siitä, millaisia toimenpiteitä henkilöön pitäisi kohdistaa. Lauranto (2014) kutsuu direktiivisen funktion saavia passiivimuotoisia verbejä, kuten *mennään* (r. 01) ja *mietitään* (r. 03), inkluusiiviksi imperatiivilauseiksi, sillä puhuja sisällyttää sekä itsensä että kohdehenkilön toimintaan (vrt. ”sinä menet”, ”me mietimme”).

OH+IMP-muotoisen kohdevuoron *°hei ↑ole hyvä istu sinne° ↓hetkeksi aikaa ni*, (r. 07) alku lausutaan hieman korkeammalta, ja direktiivikonstruktio toteutuu kokonaisuudessaan pehmeällä äänellä. Huomionkohdistimen *hei* ja etulauseen *ole hyvä* aikana P1:n katse on suuntautunut poliisiauton avonaiseen kuljetustilaan, ja hieman vyötärölinjan yläpuolella oleva oikea kämmen tekee osoittavan eleen. Jälkilauseen *istu sinne* aikana katse siirtyy kohdehenkilöltä otettuun alkoholipulloon, jota P1 pitää vasemmassa kädessään. Adverbilausekkeen *hetkeksi aikaa* aikana P1 kääntyy kohti

(2) S5E16_256

```
01 P1: mennään tohon meidän auton perään ny istumaan
02     hetkeksi aikaa ja,
03     kato mietitään sul sit jatkotoimenpiteitä ko
04     sä oot nyt (.) kyl (.) <todella> humalassa.
05     ei voi muuta sanoa.
06     ((leikkaus; auton taakse, ovet auki; KH poliisien välissä))
07 P1: +%°hei ₪ole hyvä istu₪ +sinne°+ ↓het₪keksi aikaa ₪ni,
p1 +----katse autossa-----+pullossa+---kohdehenkilössä----->>
    ₪oik. käsi,,,,,₪os. autoon....₪oik. käsi kh:n olalle--->>
p2 %-katse alas--->>
kh                                     %askel eteen-->>
08     ((leikkaus))
```

(3) S7E43

01 P1: mää (.) mää katon täältä takaa m:: viistosta ovelasti
 02 [sun taskuja.=älä]
 03 KH: [€e:: siel mittä] ole.€
 04 P1: alä huolestu.
 05 se ei o kukaan ulkopuolinen.
 06 se olen minä vain.=
 07 KH: =€ei täsä mittää€.
 08 P1: se olen €minä vai[n€ toinen (.) toi]nen poliisisedistä.
 09 KH: [€joo joo€]
 10 (0.9)
 11 P1: tark[istaa]
 12 KH: [€(p)oli-€]
 13 (0.6)
 14 P1: tarkistaa sun (.) taskuja täältä
 15 KH: €(hele[vetti])€
 16 P1: [täältä takaapäi].=
 17 P2: =no[:ni,]
 18 P1: [noni].
 19 (0.4)
 20 P2: #ei muuta ku,
 p1 #katse autoon-->
 21 (0.5)((kamera kohdistuu KH:n jalkoihin, P1&P2 ei näkyvissä))
22 P2: ole hyvä ja astu [autoon].
 23 KH: [joo.]
 24 P2: no:+↑ni juma-
 kh +jalka irti maasta
 25 P2: sillan lähti.

kohdehenkilöä ja siirtää oikean kätensä tämän selkään. Vuoron päättävän *ni* aikana kohdehenkilö ottaa itsenäisesti askeleen kohti poliisiauton kuljetustilaa. Molemmat poliisit tukevat henkilön liikettä.

Esimerkissä 3 sivulliset ovat kutsuneet poliisit paikalle auttamaan päihtynyttä kohdehenkilöä, joka on suhtautunut poliisiin saapumiseen ja ehdotukseen putkamajoituksesta myötämielisesti. Katkelman alussa P1 suorittaa turvallisuustarkastusta kohdehenkilön selän puolelta partion toisen poliisin (P2) pitäessä KH:ä pystyssä.

Poliisin sanallistaessa toimintaansa turvallisuustarkastuksen aikana puheen leikkisiä sävy (*poliisietä*) ja prosodia tasapainottavat tarkastuksen kohteena olemista, jonka kansalainen voisi kokea itsemääräämisoikeuteensa puuttumisena ja siten ongelmallisena tilanteena. Koska tarkastus tapahtuu tietystä järjestyksessä, partion toinen jäsen voi seurata tarkastuksen valmistumista – ja siten saumattomasti siirtyä kiinnioton seuraavaan vaiheeseen. Riveillä 17–18 P2 osoittaa – ja P1 vahvistaa – siirtymäpartikkelilla *noni* tarkastuksen päättäneen. Seuraava toiminta eli autoon

nouseminen tulee näkyväksi rivillä 20, *ei muuta ku.* P2:n kehollinen toiminta ei ole nähtävissä, mutta P1:n katse siirtyy jo vuoron aikana ennakkoivasti KH:stä auton kuljetustilaan. Rivillä 22 P2 lausuu yhtenä intonaatioyksikkönä ja tunnusmerkittömän tasaisella prosodiolla ensimmäisen position kohdevuoron *ole hyvä ja astu autoon*, johon preferoitu toisen position vuoro on direktiivin mukainen toiminta eli autoon astuminen. KH vastaa myöntävästi *joo* (r. 23) ja ponnistaa autoon (r. 24). KH:n jalan irrotessa maasta P2 antaa välitömän myönteisen arvion direktiivinmukaisen toiminnon toteutumisesta (r. 24–25). Direktiiviseen vuoroon verrattuna tämä kolmannen position vuoro sisältää prosodista vaihtelua, jonka voi tulkita yllätyksellisyyden ilmaisuna mutta myös ilmentävän läpi kohtaamisen jatkunutta humoristista asemoitumista tilanteeseen.

Imperatiivimuodon esiintyminen esimerkkien 1–3 kohdevuoroissa sopii yhteen aiempiin havaintoihin imperatiivin käytöstä silloin, kun poliisin ohjeistaman toiminnan toteutumiseen ei liity erityistä ongelmallisuutta (Pehkonen, 2021). Kun kohdehenkilön voi olettaa haluavan ja kykenevän nousta autoon, OH-direktiivikonstruktiolla tehdään näkyväksi meneillään olevaa yhteistyötä ja jäsennetään toiminnan sujuvaa siirtymää turvallisuustarkastuksesta autoon nousemiseen. OH-direktiivikonstruktiio on ensimmäisen position vuorossa ja sitä seuraa odotuksenmukainen direktiivinmukainen toiminto, johon kohdehenkilön kehollinen toiminta on jo suuntautuneena. Muotorakenteen variantilla ei nähdäksemme ole erityistä merkitystä: vuorojen funktio ei muutu, vaikka kokeilumielessä muotorakenteet vaihdettaisiin toisiin.

Vaikka videoiden kuvakulma ei salli kaikissa aineistomme tapauksissa kehollisen toiminnan havainnointia katkeamattomasti, esimerkin 2 (ja rajatusti esimerkin 3) perusteella voidaan todeta erityisesti OH+IMP ja OH+ja+IMP muotorakenteiden noudattavan kaavaa, jossa autoa kohti lausuttu *ole hyvä* valmistelelee sitä seuraavaa imperatiivia, jota lausuttaessa poliisin katse kohdistuu puolestaan kohdehenkilöön. Tällainen multimodaalinen kokonaisuus (Mondada, 2012) kuvastaa yhteistyössä etenevää autoon nousemista. OH-alkuiset muotovariantit liittyvät lausujan keholliseen toimintaan siten, että *ole hyvän* aikana poliisin katse tai osoittava ele kohdistuu autoon sitä seuraavan imperatiivin ollessa kohdistettuna

kohdehenkilöön. Imperatiivin velvoittavuutta pehmentää myös se, että yhteistyön osoituksina toimivissa vuoroissa ei ole selkeää prosodista vaihtelua. Vaikka *ole hyvä* -kohteliaisuusfraasi sisällyttäminen direktiivivuoroon on siten toiminnan tehokkuuden (paljonko puhetyötä kohdehenkilön autoon saamiseksi tarvitaan) kannalta tarpeetonta, se täsmentää, perustelee ja tarjoaa autoon nousemista yhteistyössä tehtynä, kansalaisesta huolehtivana, toimintana.

4.2 OH-direktiivikonstruktiio vastakkainasettelun lieventäjänä

Toisinaan autoon nouseminen pitkittyy kohdehenkilön vastarinnan vuoksi. OH-konstruktion toinen käyttötarkoitus liittyykin erilinjaisuuden lieventämiseen eli de-eskalaatioon. Esimerkissä 4 poliisi on noutanut rattijuopumuksesta epäillyn henkilön (KH) tämän kotoa. Se, että KH ei kiinniottohetkellä istu autossa, antaa hänelle mahdollisuuden kiistää poliisin epäilykset. Katkelman alussa partio on taluttanut kohdehenkilön poliisiauton taakse ja kuljetustilan vasen ovi on avattuna.

OH-direktiivikonstruktiota edeltää useita poliisin direktiivisiä ja KH:n niitä vastustavia tai huomioimatta jättämiä vuoroja: yhteensä yhdestätoista direktiivisestä vuorosta *mene nyt ole hyvä* (r. 60) on sekvenssin viimeinen. Alun interrogatiivimuotoisen ehdotuksen *käytkö sinne* (r. 25) jälkeen molemmat poliisit käyttävät useita imperatiivimuotoisia *mene-* ja *nouse-*verbejä sekä indikatiivisista deklaratiivilauseista muodostettuja direktiivejä (esim. *otat kiinni*) (ks. Etelämäki & Couper-Kuhlen, 2017). Vuorojen uudelleenmuotoiluissa käytetään paitsi direktiivin velvoittavuutta korostavia adverbeja (*nyt*) (Hakulinen & Saari, 1995) myös prosodisia piirteitä (sanojen painotusta). Sanallista toimintaa korostetaan kehollisesti: kohdehenkilöä ei varsinaisesti työnnetä autoon, mutta hänen perääntymisensä estetään. Kohdehenkilö puolestaan haastaa aktiivisesti poliisin auktoriteettia riuhtomalla, huitomalla käsillään ja pitämällä kiinni auton ovista sekä kyseenalaistamalla poliisin kiinniotolle esittämät perustelut (*ei mutta, joo mutta*, r. 32, 37, 43, 57).

Tilanteen eteneminen on siis ollut jo usean vuoron ajan pysähdyksissä, mutta rivillä 52 KH:n responsseissa tapahtuu muutos: nyt KH toistaa poliisin *mene sisään* direktiivin (r. 51) ivallisesti

imitoiden *no mene sisään mene sisään vit-* (r. 52–54). Direktiivikonstruktion toistamisen *no*-alkuisena ja prosodisesti merkittynä voi tulkita ilmentävän affektiivista tuohtumusta (paheksuntaimperatiivista, ks. Forsberg, 2019, ja aiemman vuoron imitoinnista kiusoittelu- ja vastustamistarkoituksessa, ks. Tainio, 2012; Stivers, 2005). Tämän jälkeen poliisi toistaa oman vuoronsa lisäämällä siihen ajan adverbin *nyt*, korvaamalla aiemman toiminnan suuntaa tai päätepitettä kuvaavan *sisään*-adverbin ilmaisulla *sinne autoon* ja lisäämällä vuoron loppuun affektiivisesti vetoavan *hei*-huomionkohdistimen (VISK § 1043). Kun KH edelleen pyrkii kyseenalaistamaan poliisin direktiivin lausuen osin päällekkäispuhunnassa *no mutta mä en ymmärrä*, poliisi tuottaa IMP+OH-muotoisen kohdevuoron (r. 60) *me↑ne ↓nyt=ole hyvä(h)*.

Esimerkin muista, melko tasaiseen äänensävyyn ja painottamatta lausuttuihin vuoroihin verrattuna kohdevuorossa on prosodisesti poikkeuksellinen intonaatiokuvio: Praat-ohjelmalla mitattuna *mene*-sanän jälkimmäinen tavu lausutaan selkeästi ympäristöönsä korkeammalta (220Hz) vuoron loppuosan seurattessa yhtenä laskevana prosodisena yksikkönä (140–90Hz). *Ole hyvä* -jälkilauseessa paino on puolestaan voimakkaasti sanojen ensimmäisellä tavulla. Lisäksi *hyvä*-sanän lopussa kuuluu ulospuhallus, joka voi ilmaista tuohtumusta KH:n toimintaan.

KH toistaa jälleen poliisin direktiivisen vuoron, tällä kertaa *ole hyvä* jälkilauseen, muusta puheesta poikkeavalla ”lässytystä” imitoivalla äänensävyllä (r. 61). Äänensävyn ivallisuus saattaa korostaa kohteliaisuusilmaisun tilanteista sopimattomuutta, sillä kohdehenkilön näkökulmasta poliisiautoon nousemista ei voi pitää sellaisena tavoiteltavana toimintana, jossa kohteliaisuusilmauksiset vierusparit, kuten *kiitos* ja *ole hyvä*, olisivat odotuksenmukaisia. KH:n ylävartalo alkaa kuitenkin kurottautua auton sisälle kohdevuoron etulauseen aikana, ja jälkilauseen jälkeen KH nouseekin autoon. Vaikka lopputulos on näin sama kuin yhteistyötä ilmentävissä esimerkeissä 1–3, on ilmeistä, että OH-konstruktion sijainti on responsiivinen suhteessa sitä edeltäneisiin poliisin vuoroihin sekä KH:n viivyttelevään poliisin toimintaehdotuksen suorittamisessa.

Esimerkissä 5 poliisipartio puhuttaa nuorisoa alkoholin hallussapidosta. Partio antaa mahdollisuuden jatkaa illanviettoa, jos juomat kaadetaan

maahan, mutta yksi nuorista (KH) juo pullosta. Riveillä 01–07 P1 suorittaa turvallisuustarkastusta, jonka päätteeksi KH:n on noustava poliisiautoon (r. 08–17).

Osapuolten käsitykset rikkeeseen vakavuudesta ja kiinnioton tarpeellisuudesta eroavat. Imperfektimuotoisella vaihtoehtokysymyksellä *oliko toi nyt järkevää* P1 kutsuu KH:n arvioimaan tilannetta (r. 01). Rivin 02 *no ei* alkuinen vuoro myöntää äskeisen toiminnan ongelmallisuuden, mutta vuoron jatkava *mut emmä oo juonut mitään muuta* implikoi vastustusta kiinniottoon. P1 arvioi ensin KH:ä ja sitten tämän toimintaa *hölmöksi* (r. 04). Kysymyksellä *onks mun oikeesti ihan pakko lähtee paussiin* (r. 05–06) KH palaa aiempaan topiikkiin Paus-selviämisasemasta ja jatkaa sitten esittämällä kotiin lähtemisen vaihtoehtoisena ratkaisuna (r. 07). P1 vastaa dialogipartikkelilla *joo* (r. 08), joka on vastaus kysymykseen eikä hyväksyntä KH:n ehdotukseen.

Juuri ennen autoon sulkemista P2 saapuu poliisiautolle ja kysyy KH:n ikää (r. 09) samalla, kun P1 siirtää käden KH:n selälle, mikä on tunnistettavissa direktiiviä valmistelevalle keholliseksi etiäiseksi (vrt. Lindström ym., 2019; Schegloff, 2007, s. 28–29). P1 lausuu OH+IMP-muotoisen *ole hyvä mee tonne* tasaisella äänellä, mutta kehollinen toiminta jalostuu etiäisestä direktiiviä vahvistavaksi: *ole* aikana katse on suuntautunut poliisiautoon ja vasen käsi tekee etusormiosoituksen; *hyvä*-sanän aikana katse kääntyy kohti KH:ä ja osoittava käsi laskeutuu vartalon sivulle; *mee* aikana oikea käsi siirtyy lapaluun päältä KH:n käsivarteen katseen ollessa edelleen suuntautuneena kohdehenkilöön; *tonne* aikana P1 puristaa KH:n käsivartta ja aloittaa työntämisen kohti autoa (r. 10).

KH vastustaa poliisin työntöä ja vastaa samalla P2:n esittämään kysymykseen tämän iästä *kuustoista* (r. 11). P1 joutuu toistamaan – joskin päällekkäispuhunnan vuoksi kesken jäävän – toimintaehdotuksensa *↑OLE hyv-* (r. 12). Kehollinen toiminta ja katseen suuntaus vastaavat edeltävää OH-etulauseetta, mutta vuoro on korkeammalta ja kovempaan lausuttuna prosodisesti kohosteinen. KH viivyttelee esittämällä vaihtoehtokysymyksen *no saanks mä ny ottaa laukkuni* (r. 13), jolloin P1 keskeyttää kohdehenkilöön kohdistuvan työntönnön, kääntää katseensa tähän ja vastaa vaihtoehtokysymys huomioiden preferoimattomasti *mää tuonsen* (r. 14, ks. VISK § 1689). Vuoro voidaan tulkita

(5) S1E13_14

01 P1: oliko toi nyt järkevää.
>>suorittaa turvallisuustarkastusta A:n edessä--->
>>katse A:n kasvoissa--->

02 KH: no ei +mut emmä oo juonut mitään muuta.
p1 --->+katse seuraa käsiä/turvallisuustarkastusta
03 (0.4)

04 P1: no oot hölmö.=+kyllä+ hölömösti käyttäy[dyt.]
+päänravistus+

05 KH: [onks mun]

06 oikeesti ihan pakko lähtee paussiin.=
07 =+mä voin lähtee kotio +niiku [saman tien.]+

p1 +siirtyy KH:n viereen---+siirtyy KH:n taakse+

08 P1: [↑joo:,]

09 P2: ooksä hei +minkä +ikäne.
p1 +oik. käsi KH:n selälle--->
p1 +katse autoon(/P2)--->

10 P1: **+ole +h[yvä +mee] to+nne.**
+vas. käsi os. autoon,,,
+.....+oik. käsi ote KH:n kädestä--->
+katse KH:ssa---+autossa--->

11 KH: [kuustoista].

12 P1: **[+↑OLE hyv-] +**
+..vas. käsi os. autoon,,,+
+oik. käsi työntää--->
+katse KH:ssa--->

13 KH: [>no ↑saaks mä ↑ny] ottaa< ↑lauk↑+kuni.
p1 --->+katse autoon--->

14 P1: ↑mÄÄ +tu+on se.+=
+vas. käsi os. autoon--->
+työntää KH:ta autoon--->

15 P1: **=↑ole +hyvä mee sinne. +**
--->+oik. käsi työntö+käsi irti KH:sta

16 P2: %#sä lähdet +paus%siin.+#
%vas. käsi heilautus%
kh #astuu autoon-----#
p1 --->+katse P2---+
p1 +kävelee pois--->>

17 P1: niin lähtee%
p2 %sulkee oven--->>

18 KH: miks sä veit mun puhelimen.

myönnytykseksi KH:n pyyntöön, mutta tilannekonteksti huomioiden myöntymisen sisältää poliisin asettamat ehdot. Laukun antamisen sijasta näennäissuostumista seuraakin paluu poliisivoimien linjaan sekvenssin viimeisen OH+IMP-ra-

kenteen avulla (r. 15): OH:n aikana P1 osoittaa jälleen kädellä kuljetustilaan, ja IMP:n aikana KH saatetaan autoon. Vaikka poliisi tehostaa sanallista direktiiviään kehollisesti, työntöön käytetty voima ei yksinään pakota KH:ä autoon. Poliisin

(6) S7E43_388

01 P2: +↑**mene sinne autoon** ↑**ole hyvä**.
 +katsoo KH:ta--->>
 +työntää KH:ta autoon--->

02 KH: >no< (.) tuo tullessa[s],

03 P2: [O]↑**LE HYVÄ JA ME**↑**NE SINNE** ↑<**AUTOO:N**>.

04 (0.5)

05 P2: SÄ ↑**SAAT** NE ▯**TAVARAT** (.) KYllä. ▯
 p1 ▯---työntää KH:ta---▯

06 P2: JOO SÄÄ VOIT KATTOO SIELTÄ IKKUNASTA

07 P2: KU SÄ SAAT NE TAVARAT.

08 (0.7)

09 P2: **OLE HYVÄ JA** ↑**ASTU sinne autoon** ↑**NYT**.
 ((leikkaus, kamerakulma P1&P2:n takaa; KH osittain autossa))

10 % (6.0) %
 kh %nousee autoon%

12 KH: o:ah(H)

13 (1.0)

14 P2: >hyvä<.

15 (1.4)+(0.5)+
 p2 +paiskaa oven kiinni+

toimintaa voi kuvata ”suostuttelevaksi käskemi-seksi” (ks. Routarinne ym., 2023, s. 173–174).

Esimerkissä 6 KH on käyttäytynyt uhkaavasti julkisella paikalla. Poliisin väliintulo herättää KH:ssä vastareaktion. Kun poliisipartio kuljettaa KH:ä tapahtumapaikalta kohti poliisiautoa, siirtyminen keskeytyy useaan otteeseen: KH muun muassa esittää epäluottamuksensa poliisin lupaukseen huolehtia tämän henkilökohtaisista tavaroista. Viivyttelyn lisäksi KH pyrkii fyysisellä toiminnallaan (pysähtymällä ja vastaamalla partion liikkeeseen viiveellä) hidastamaan poliisien toimenpiteitä. Viivyttelyä ja passiivista vastarintaa tapahtuu myös poliisiautoon nousemisessa.

Rivillä 01 P2 lausuu IMP+OH-rakenteella muodostetun direktiivin samanaikaisesti tätä työntäen. KH seisoo poliisiauton avonaisen kuljetustilan ovensuussa siten, että hänen ylävartalonsa on hieman taivutettuna sisälle kuljetustilaan mutta jalat ovat vielä maassa. Poliisipartio on kosketuksessa kohdehenkilöön ja seisoo tämän selän takana hyvin lähellä. Rivillä 02 KH toistaa vaatimuksensa saada tietyt henkilökohtaiset tavarat mukaansa. P2 ei kuitenkaan heti vastaa pyyntöön vaan katkaisee KH:n aloittaman toimin-

talinjan korottamalla äänensä huudoksi sekä lausumalla uuden direktiivin OH+ja+IMP-rakenteella (r. 03).

Huomionarvoista on, että imperatiivilauseen osa *mene sinne autoon* on morfosyntaktisesti identtinen rivin 01 direktiivin kanssa, ainoastaan muotorakenteessa lauseiden sisäinen järjestys muuttuu *ja*-sanana myötä. Kun KH ei vielä nouse autoon, kohdistaa myös P1 tähän selkeän työntöliikkeen. P2 puolestaan vastaa KH:n pyyntöön lupauksella *sä saat ne tavarat kyllä* (r. 05) ja jatkaa erilaisella tarjouksella *sää voit katsoa sieltä ikkunasta ku sä saat ne tavarat* (r. 06–07). Rivillä 08 P2 toistaa OH+ja+IMP-rakenteen, mutta imperatiivilause jalostuu *nyt*-sävyartikkelin myötä: *astu sinne autoon nyt* korostaa sitä, että kohdehenkilöä on jo edellä kehoitettu nousemaan autoon (Hakulinen & Saari, 1995), ja lisää siten direktiivin välitöntä velvoittavuutta (ks. Lauranto, 2012, *nyt*-partikkelista kieliopillistuneena direktiivinä). *Mene*-verbin korvaaminen *astua*-verbillä taas täsmentää aiempaa ohjeistusta siltä osin, että vaikka kohdehenkilön ylävartalo on jo auton sisällä, oven sulkeminen ei onnistu ennen kuin myös jalat autossa.

Poliisityöhön liittyy tilanteita, joissa kansalainen ei tartu poliisiin tarjoukseen hoitaa tehtävä sovinnollisesti. Tämä voi johtaa poliisin turhautumiseen etenkin niin kutsutuissa rutiiniluonteisissa tehtävissä. Esimerkissä päätelmää turhautumisesta tukevat poliisin äänenvoimakkuuden nousu, direktiivikonstruktion niin kutsuttu jalostaminen (r. 01 ja 03), imperatiivilauseen sisäinen leksikaalinen variaatio (r. 08) sekä kehoellinen toiminta, joka osoittaa poliisin voimistavan kohdehenkilöön kohdistuvaa työntöä. Toisaalta poliisipartio seisoo hyvin lähellä kohdehenkilöä, minkä vuoksi tällä voi olla myös aitoja vaikeuksia nousta autoon. Poliisit eivät kuitenkaan kohdistu kohdehenkilöön sellaista fyysistä voimaa, joka voisi varsinaisesti nopeuttaa autoon nousemista, kuten esimerkiksi kohdehenkilön jaloista nostamalla.

Kun poliisin ja kohdehenkilön näkemykset eivät kohta, autoon nouseminen saattaa edellyttää poliisilta useita direktiivejä. Kohdehenkilön viivytely tuo ilmi poliisin auktoriteetin ja kansalaisen deonttisen autonomian välisen jännitteen, jonka purkamiseen OH-konstruktio soveltuu. Erona yhteistyössä eteneviin tilanteisiin on, että konstruktio on järjestään vuoroissa, jotka toimivat samalla responsina kohdehenkilön esittämiin vuoroihin, jotka eivät ole epärelevanttejä mutta joiden käsittelyä poliisi ei edistä ”tässä ja nyt”. Responssit merkkäavat siis kohdehenkilön vuoron vastaanotetuksi – jopa osoittavat jonkinasteista myönnytystä – mutta palauttavat toiminnan direktiivikonstruktion avulla poliisivetoiseksi. Erityisesti rakenteen osan OH+ja (esimerkki 6) voi ajatella toimivan *mutta*-rinnastuskonjunktion tapaan yhdistämässä vastakohtaisuutta ilmaisevia lauseita, tässä tapauksessa myönnytystä kohdehenkilön aiempaan vaatimukseen ja poliisijohtoista direktiiviä: *joo sää voit kattoo sieltä ikkunasta ku sä saat ne tavarat* [OH+ja] ’mutta’ *astu sinne autoon nyt* (*joo mut* -alkuinen lausuma ja myönnytys, ks. Niemi, 2014).

5 LOPUKSI

Olemme edellä käsitelleet *ole hyvä* -kohteliaisuusfraasin ja imperatiivimuotoisen direktiivin muodostamaa OH-direktiivikonstruktiota poliisin kiinniottotilanteissa. Konstruktion kaikkia kolmea muotorakennetta – IMP+OH, OH+IMP sekä OH+ja+IMP – käytetään sekä yhteistyötä osoittavissa että vastakkainasettelua lieventä-

vissä vuoroissa. Aineistomme kaikissa tapauksissa kohdehenkilö nousee autoon lopulta itsenäisesti, joskin poliisit saattavat kehoillisella toiminnallaan ohjata tilannetta niin, että esimerkiksi perääntyminen ei olisi mahdollista. OH-direktiivikonstruktion käyttö kiinniottotilanteissa näyttäisi liittyvän kohdehenkilön itsemääräämisoikeuden ylläpitämiseen.

Kun kohdehenkilö suhtautuu myötämielisesti poliisin toimenpiteeseen, OH-direktiivikonstruktio on aloittavan sekvenssin etujäsenenä, johon odotuksenmukainen jälkijäsen on kohdehenkilön siirtyminen autoon. Kohdehenkilö saattaa tuottaa myös samanlinjaisuutta sanallistavan vuoron (esim. *joo*). Tällaisissa sekvensseissä poliisi ohjaa kohdehenkilöitä myös kehoillisesti, mutta varsinaisen autoon nousemisen kohdehenkilöiden odotetaan aloittavan ja tekevän itsenäisesti. Erityisesti vuoroissa, joissa konstruktio on vierusparin etujäsen ja joissa OH toimii vuoron etulauseena, OH:n ja sen kanssa samanaikaisen kehoillisen toiminnan voi tulkita ennakoivan direktiiviä ja siten valmistavan kohdehenkilöä direktiivinmukaiseen toimintaan. Myös kohdevuorojen tasainen prosodia tukee tulkintaamme *ole hyvän* funktiosta ritualisoituneena kohteliaisuusilmauksena (ks. Watts, 2003, 168–169), joka asemoi osapuolet odotuksenmukaisiin rooleihinsa molempia osapuolia hyödyntävän tarjouksen tekijänä (poliisi) ja hyväksyjänä (kohdehenkilö).

OH-direktiivikonstruktion toinen tehtävä liittyy tilanteisiin, joissa osapuolet ajautuvat keskenään ristiriitaisiin projekteihin. Kohdehenkilö saattaa viivytellyllään vedota omaan näkemykseensä projektin päämäärästä, johon pääseminen ei onnistuisi autoon nousun ja kasvokkaisen vuorovaikutuksen päättymisen jälkeen. OH-direktiivikonstruktio sijoittuu tällöin joko osaksi direktiiviketjua (erityisesti rakenne-*muodot* IMP+OH ja OH+IMP) tai sekventiaalisesti kohdehenkilön vastustusta osoittavaan vuoroon (erityisesti OH+ja+IMP-rakenne). OH+ja+IMP-rakenteella pyritään palauttamaan poliisivetoinen toimintalinja. Samaan multimodaaliseen kokonaisuuteen kuuluu poliisin kehoillisen toiminnan muokkaaminen sellaiseksi, että kohdehenkilöön kohdistuu tarvittaessa joko direktiiviä valmistelevaa toimintaa (esimerkiksi kun poliisin katse on suuntautunut poliisiauton avonaiseen kuljetustilaan ja käsi tekee osoittavan eleen) tai direktiiviä vahvistavaa pakottavaa liikettä. Direktiivisen

toiminnan kehollisen pakottavuuden kasvaessa myös vuoronmuotoilussa esiintyy velvoittavuutta korostavia piirteitä sanavalinnoissa ja prosodiassa. *Ole hyvä* -ilmauksen lisääminen mahdollistaa direktiiviä vahvistavan prosodisen vaihtelun samalla kun ylläpitää näennäistä asiallisuutta toisin kuin esimerkiksi voimasanojen käyttö (ks. Hoey ym. 2021).

Poliisi järjestyksenpitotehtäviin liittyy olennaisesti deonttinen epäsymmetria: poliisi ohjeistaa ja olettaa kansalaisen noudattavan poliisin toimintaehdotuksia. Erityisesti rutiininomaisissa tehtävissä ja tilanteissa poliisi pyrkii hyödyntämään erilaisia kohteliaisuusstrategioita, joilla kansalaisen itsenäistä toimijuutta voidaan vuorovaikutuksen tasolla pitää yllä silloinkin, kun poliisi tosiasiallisesti tekee päätökset. Imperatiivimuotoisen direktiivin liittäminen ritualisoituneeseen *ole hyvä* -fraasiin on tällainen toimijoiden molemminpuolisesti tunnustama keino osoittaa ja ylläpitää yhtäältä sujuvaa yhteistoimintaa. Sama direktiivikonstruktio antaa poliisille mahdollisuuden myös palauttaa erilinjaiset projektit poliisin osoittamaan suuntaan. Tämä OH-direktiivikonstruktion tunnustettavuus ja monitulkintaisuus antaa toimijoille mahdollisuuden neuvotella toiminnan päämääristä (tai haastaa niitä) vuorovaikutuksessa.

Koska analyysimme perustuu aidoista vuorovaikutustilanteista tv-ohjelmaa varten kuvattuun

ja editoituun videoaineistoon, aineiston erityisluonne on rajoittanut ja ohjannut tulkintaamme. Meillä ei ensinnäkään ole täyttä varmuutta tilanteiden etenemisestä: on mahdollista, että yhteistyössä eteneväksi tulkitsemaamme kiinniottilannetta on edellyttänyt kohdehenkilön vastarinta. Toisaalta kuvakulma, olosuhteet ja tuotantoyhtiön kohdistuva vaatimus kunnioittaa kohdehenkilöiden anonymiteettiä ovat rajoittaneet erityisesti kehollisen toiminnan havaitsemista. Vielä yleisemmällä tasolla on myös muistettava, että Poliisit-sarja on lähtökohtaisesti osa poliisin markkinointikoneistoa, jonka päämääränä on näyttää lain kirjaimen ja hengen mukaista poliisitoimintaa. Tästä näkökulmasta onkin kiinnostavaa, että OH-direktiivikonstruktion käytön osalta aineistomme jakautuu tasaisesti yhteistyötä ja vastakkainasettelua ilmentäviin tapahtumiin. Esimerkki 6 erottautuu kaikkiaan kymmenen tuotantokautta ja yli 180 tuntia sisältävästä aineistosta selkeimpänä tapauksena poliisista, jonka kyky edistää sovinnollisuutta asettuu kyseenalaiseksi.

KIITOKSET

Kiitämme kahta nimetöntä arvioitsijaa sekä Mai Frickiä alkuperäistä käsikirjoitusta parantaneista kommentaareista. Tutkimusta on rahoittanut Koneen säätiö.

LÄHTEET

- Bolden, G. (2017). Requests for here-and-now actions in Russian conversation. Teoksessa M.-L. Sorjonen, L. Raevaara & E. Couper-Kuhlen (toim.), *Imperative turns at talk: The design of directives in action*, (s. 175–211). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slsi.30.06bol>
- Cekaite, A. (2010). Shepherding the child: Embodied directive sequences in parent-child interactions. *Text & Talk*, 30, 1–25. <https://doi.org/10.1515/text.2010.001>
- Chalfoun, A., Rossi, G. & Stivers, T. (2024). The magic word? Face-work and the functions of ‘please’ in everyday requests. *Social Psychology Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/01902725241245141>
- Clayman, S. E. & Heritage, J. (2014). Benefactors and beneficiaries: Benefactive status and stance in the management of offers and requests. Teoksessa P. Drew & E. Couper-Kuhlen (toim.), *Requesting in social interaction*, (s. 55–86). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slsi.26.03cla>
- Couper-Kuhlen, E. (2001). Interactional prosody: High onsets in reason-for-the-call turns. *Language in Society*, 30, 29–53. <https://doi.org/10.1017/S0047404501001026>
- Couper-Kuhlen, E. & Selting, M. (2001). Introducing interactional linguistics. Teoksessa M. Selting & E. Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics*, (s. 1–22). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/sidag.10.02cou>

- Craven, A. & Potter, J. (2010). Directives: Entitlement and contingency in action. *Discourse Studies*, 12, 419–442. <https://doi.org/10.1177/1461445610370126>
- Etelämäki, M. & Couper-Kuhlen, E. (2017). In the face of resistance: A Finnish practice for insisting on imperatively formatted directives. Teoksessa M-L. Sorjonen, L. Raevaara & E. Couper-Kuhlen (toim.), *Imperative turns at talk: The design of directives in action*, (s. 215–240). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slsi.30.07ete>
- Forsberg, H. (2019). Paheksuntaimperatiivi: Affektinen lausekonstruktio. *Virittäjä*, 123, 4–43. <https://doi.org/10.23982/vir.59164>
- Frick, M. & Palola, E. (2022). Deontic autonomy in family interaction. Directive actions and the multimodal organization of going to the bathroom. *Social Interaction. Video-Based Studies of Human Sociality*, 5. <https://doi.org/10.7146/si.v5i2.130870>
- Giles, H., Hajek, C., Barker, V., Lin, M-C., Zhang, Y.B., Lee Hummert, M. & Chernikoff Anderson, M. (2007). Accommodation and institutional talk: Communicative dimensions of police–civilian interactions. Teoksessa W. Ann, M.W. Bernadette & G. Cindy (toim.), *Language, discourse and social psychology*, (s. 131–159). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230206168_6
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford University Press.
- Haddington, P. & Kääntä, L. (toim.) (2011). *Kieli, keho ja vuorovaikutus: Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen, A. & Saari, M. (1995). Temporaalisesta adverbista diskurssipartikkeliksi. *Virittäjä*, 99, 481–500.
- Harjunpää, K., Niemi J. & Sorjonen, M–L. (2020). Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.), *Kielen tutkimuksen menetelmiä I–IV*, (s. 896–941). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Hoey, E., Hömke, P., Löfgren, E., Neumann, T., Schuerman, W. L. & Kendrick, K. H. (2021). Using expletive insertion to pursue and sanction in interaction. *Journal of Sociolinguistics*, 25, 3–25. <https://doi.org/10.1111/josl.12439>
- Hyyti, J. (2021). Liikennepsykologia. Teoksessa J. Kaunisto (toim.), *Poliisityön psykologia*, (s. 117–181). Poliisiammattikorkeakoulu.
- Isosävi, J. (2023). *Miten tutkia kohteliaisuutta? Käsitteitä suomalaisesta ja ranskalaisesta kohteliaisuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. Teoksessa G. H. Lerner (toim.), *Conversation analysis: Studies from the first generation*, (s. 13–31). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.125.02jef>
- Kannisto, A. (2019). Poliisin kielellinen toiminta -kyselylomake. Oulun yliopisto, suomen kieli. Haettu 7.1.2025 osoitteesta <https://doi.org/10.23729/AC4CB8CC-6BBE-4E21-ACD2-7F3C49B44005>.
- Keevallik, L., Hofstetter, E., Weatherall, A. & Wiggins, S. (2023). Sounding others' sensations in interaction. *Discourse Processes*, 60, 73–91. <https://doi.org/10.1080/0163853X.2023.2165027>
- Kidwell, M. (2018). Early alignment in police traffic stops. *Research on Language and Social Interaction*, 51, 292–312. <https://doi.org/10.1080/08351813.2018.1485232>
- Kidwell, M. (2021). Stance and alignment in police traffic stops: the case of citizen account solicitations. *Journal of Pragmatics*, 178, 3–17. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2021.02.022>
- Koivisto, A. (2009). Kiitoksen paikka: kiittäminen kioskiasiointia jäsentämässä. Teoksessa H. Lappalainen & L. Raevaara (toim.), *Kieli kioskilla: tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista*, (s. 174–200). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lappalainen, H. (2008). Kelan virkailijoiden henkilötunnuspyynnöt. Tutkimus rutiininomaisista toiminnoista. *Virittäjä*, 112, 483–517.
- Lauranto, Y. (2012). Optatiivirakenne ja direktiiviksi kieliopillistuminen. *Puhe ja kieli*, 32, 183–216.
- Lauranto, Y. (2014). *Imperatiivi, käsky, direktiivi. Arkikeskustelun vaihtokauppakielioppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Lindström, J., Laury, R. & Lindholm, C. (2019). Insubordination and the contextually sensitive emergence of if-requests in Swedish and Finnish institutional talk-in-interaction. Teoksessa K. Beijering, G. Kaltenböck & M. Sol Sansiñena (toim.), *Insubordination: Theoretical and Empirical Issues*, (s. 55–78). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110638288-003>
- Markkanen, R. (1985). “Please” and “Ole hyvä”. Teoksessa R. Markkanen, *Cross-cultural studies in pragmatics*, (s. 87–95). Jyväskylä Cross-Language Studies 11.
- Mikkola, P. (2015). Samanlinjaisuus ja erilinjaisuus kehityskeskustelussa: alaisen mahdollisuudet vaikuttaa topiikkien määrittelyyn ja tulkintaan. *Puhe ja kieli*, 34, 175–199.
- Mondada, L. (2012). Deixis: An integrated interactional multimodal analysis. Teoksessa P. Bergmann, M. Pfeiffer, J. Brenning & E. Reber (toim.), *Prosody and embodiment in interactional grammar*, (s. 173–206). Walter de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110295108.173>
- Mondada, L. (2016). Conventions for multimodal transcription. Haettu 7.1.2025 osoitteesta <https://www.lorenzamondada.net/multimodal-transcription>.
- Mäntylä, E. (2020). Uskallakin kommentoida tähän. V_{IMP} kin-alkuinen uhkauskonstruktio. *Virittäjä*, 124, 501–528. <https://doi.org/10.23982/vir.74221>
- Mäntylä, E. (2023). Miten eroavat toisistaan uskallakin ja uskallapa? Uhkauskonstruktion muotovarianttien erojen tarkastelua. *Virittäjä*, 127, 393–416. <https://doi.org/10.23982/vir.109490>
- Niemi, J. (2013). Tiedon rajat ja vuorovaikutus. Toteamukseen tai vaihtoehtokysymykseen vastaavat VOI OLLA -rakenteet. *Virittäjä*, 117, 201–241.
- Niemi, J. (2014). Two ‘yeah but’ formats in Finnish: The prior action engaging *nii mut* and the disengaging *joo mut* utterances. *Journal of Pragmatics*, 60, 54–74. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.10.008>
- Nieminen, A. (2021). Poliisin voimankäytön psykologia. Teoksessa J. Kaunisto (toim.), *Poliisityön psykologia*, (s. 183–252). Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ogden, R. (2006). Phonetics and social action in agreements and disagreements. *Journal of Pragmatics*, 38, 1752–1775. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2005.04.011>
- Pehkonen, S. (2021). Directive actions in three assistance-orientated activities between Finnish police officers and drunken persons. *Gesprächsforschung - Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*, 22, 615–647. <http://www.gespraechsforschung-online.de/fileadmin/dateien/heft2021/si-pehkonen.pdf>
- Peterson, E. & Vaattovaara, J. (2014). Kiitos and *pliis*. The relationship of native and borrowed politeness markers in Finnish. *Journal of Politeness Research. Language, Behaviour, Culture*, 10, 247–269. <https://doi.org/10.1515/pr-2014-0011>
- Raevaara, L. (1997). Vierusparit: esimerkinä kysymys ja vastaus. Teoksessa: L. Tainio (toim.), *Keskustelunalyysin perusteet*, (s. 75–92). Vastapaino.
- Rouhikoski, A. (2021). *Direktiivien variaatiot. Pyynnöt, neuvot ja ohjeet asiakaspalvelutilanteissa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
- Routarinne, S., Karvonen, U. & Heinonen, P. (2023). Ohjaileva kosketus. Huomion suunnattaminen pedagogiseen toimintaan. Teoksessa L. Tainio, U. Karvonen & P. Heinonen (toim.), *Koskettava koulu. Koskettaminen vuorovaikutuksessa ja pedagogisessa toiminnassa*, (s. 151–184). Gaudeamus.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696–735. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-623550-0.50008-2>
- Schegloff, E. (2007). *Sequence organization in interaction: A primer in conversation analysis*. Cambridge University Press.
- Shon, P. C. H. (2005). ‘I’d grab the S-O-B by his hair and yank him out the window’: The fraternal order of warnings and threats in police–citizen encounters. *Discourse & Society*, 16, 829–845. <https://doi.org/10.1177/0957926505056673>
- Sorjonen, M.-L. (2001). Lääkäriin ohjeet. Teoksessa M.-L. Sorjonen, A. Peräkylä, K. Eskola (toim.), *Keskustelu lääkäriin vastaanotolla*, (s. 89–111). Vastapaino.
- Sorjonen, M.-L., Raevaara, L. & Couper-Kuhlen E. (toim.) (2017). *Imperative turns at talk: The design of directives in action*. John Benjamins.
- Stevanovic, M. (2023). Johdanto: Yhteinen päätöksenteko vuorovaikutustutkimuksen kohteena. Teoksessa M. Stevanovic (toim.), *Yhdessä päätetty. Kohti tasa-arvoista vuorovaikutusta ja osallistumista*, (s. 7–38). Gaudeamus.

- Stevanovic, M. & Lindholm, C. (toim.) (2017). *Keskusteluanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Vastapaino.
- Stivers, T. (2005). Modified repeats: One method for asserting primary rights from second position. *Research on Language and Social Interaction*, 38, 131–158. https://doi.org/10.1207/s15327973rlsi3802_1
- Stivers, T. (2008). Stance, alignment, and affiliation during storytelling: when nodding is a token of affiliation. *Research on Language and Social Interaction*, 41, 31–57. <https://doi.org/10.1080/08351810701691123>
- Tainio, L. (2016). Kiusoittelem kielioppi: nuorten elämää luokkahuoneissa. Teoksessa A. Solin, J. Vaattovaara, N. Hynninen, U. Tiililä & T. Nordlund (toim.), *Kielenkäyttäjät muuttuvissa instituutioissa*, (s. 20–42). Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry.
- VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Haettu 7.1.2025 osoitteesta <http://scripta.kotus.fi/visk>.
- Walker, G. (2012). Phonetics and prosody in conversation. Teoksessa J. Sidnell & T. Stivers (toim.), *The Handbook of Conversation Analysis*, (s. 455–474). John Wiley and Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118325001.ch22>
- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge University Press.
- Zimmermann, M. (2009). Asymmetry markers in discourse: The expressive meaning of bitte 'please'. Teoksessa L. Kálmán (toim.), *Proceedings of the 10th symposium on logic and language*, (s. 53–61). Hungarian Academy of Sciences.

Ole hyvä in directive turns: The format and the function in police talk

- Samu Pehkonen, Tampere University
- Antti Kannisto, University of Oulu and Police University College

The article examines OH directive constructions, i.e. a non-prototypical use of Finnish politeness expression *ole hyvä* (OH, 'please') combined with imperative clause, such as *mene autoon* (IMP, 'get in the van'). Three syntactically available formulations are analyzed: IMP+OH, OH+IMP and OH+ja('and')+IMP. The turns are located as a part of the routine-like task where the officers request the citizen to step into the police van, often as a part of an apprehension project. The function of the construction can be depicted from the sequential position of the turns within the project, depending on whether the participants' courses of action are aligned (shows politeness in routine-like action in FPP) or the citizen impedes the directed action with some disaligning action (results in directive upgrade of previous FPP). The video data is from Finnish police encounters (*Poliisit* tv-series). The theoretical framework of the study consists of Conversation analysis and Interactional linguistics.

Keywords: construction, directive, 'please', police, politeness

LIITE 1

Litterointimerkit (Jefferson, 2004; Mondada, 2016)

[päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
=	kaksi lausumaa liittyy toisiinsa tauotta
(0.6)	hiljaisuus, mitattuna sekunteina
(.)	0,2 sekuntia lyhyempi hiljaisuus
.	laskeva sävelkulku
,	tasainen sävelkulku
?	nouseva sävelkulkusa
-	(yhdyserkki sanan lopussa) sana jää kesken
sana	(alleviivaus vokaalien alla) äänteen painottaminen
sa:na	(kaksoispisteet) edeltävän äänteen venyttäminen
°sana°	ympäröivää puhetta hiljaisemmalla äänellä puhuttu jakso
SANA	ympäröivää puhetta voimakkaammalla äänellä puhuttu jakso
€sana€	hymyilevällä äänellä puhuttu jakso
#sana#	narisevalla äänellä puhuttu jakso
.hhh	äänekäs sisäänhengitys, yksi kirjain merkitsee 0,1 sekunnin kesto
hhh	äänekäs uloshengitys, yksi kirjain merkitsee 0,1 sekunnin kesto
s(h)ana	voimakas hengitys sanan sisällä, yleensä nauraen puhuttaessa
↑sana	nuolen jälkeinen sana lausuttu ympäröivää puhetta korkeammalla äänellä
↓sana	nuolen jälkeinen sana lausuttu ympäröivää puhetta matalammalla äänellä
>sana<	ympäröivää puhetta nopeammin puhuttu jakso
<sana>	ympäröivää puhetta hitaammin puhuttu jakso
@sana@	äänenlaadun muutos
(sana)	epäselvästi kuultu sana
(-)	sana, josta ei saatu selvää
(---)	pidempi jakso, josta ei saatu selvää
((istuu))	litteroijan selityksiä tilanteesta
+ +	Kehollinen toiminta merkitään
% %	kahden samanlaisen symbolin väliin (erilainen symboli jokaista osallistujaa varten) ja kohdennetaan vastaavien puhejaksojen/taukojen kanssa.
+--->	Merkitty toiminta jatkuu toisella rivillä
--->+	seuraavaan samanlaiseen symboliin saakka.
>>	Toiminta on alkanut ennen aineistokatkelman alkua.
--->>	Toiminta jatkuu aineistokatkelman päättyttyä.
.....	liikkeen valmisteluvaihe
----	liikkeen huipentuman saavuttaminen ja ylläpito
,,,,,	liikkeen vetäytymisvaihe
kh	Kehollisen toiminnan tuottajan tunnisteen kaksi alkukirjainta, jos eri kuin senhetkinen puhuja.